

բուժեան ազգին նոյն դպրատան պաշտօնաւորներն միջոցները հիմնաւոր քննել, և ապագայից ալ գիւրուծիւն ժառանգեցնել, անոր գլխաւոր դրժուարութեանց առաջը անները դիտարարութեամբ: Այս հաւանելի հոգողութեամբ անորինց որ 50 հազար զուգուշ պատրաստական զբաժն ամեն հաւատարիմ կերպիւ վիճակահանութեան հանէ հետեւեալ պայմաններով:

Table with 2 columns: Item name and Amount. Includes 'Առաջին պիտի վատարկի', 'Երկրորդ', 'Չորրորդ'.

Ա. Այս վիճակահանութիւնը հրատարակուելէն չորս ամիս ետքը մասին ամսոյն 28 Համբարձման օրը պիտի գործադրի Իւսրիւտար որոշեալ տեղ մը, և նոյն օրը 4000 տոմսակներուն զին 100 հազար զԷջ ամբողջ նոյն գործողութեան տեղը պիտի գտնուի:

Բ. Այս գումարէն 50 հազար զուգուշը ըստ վերջգրեալ բաժանման վատարկող չորս տոմսակները պիտի առնեն, և մնացեալ 50 հազար զուգուշը Սուրբ Խաչի ընկերութեան պիտի յանձնուի:

Գ. Վատարկող տոմսակաց տերերը թէ որ ներկայ գտնուին իրենց երաժշտիկ խնայն պիտի առնուին, եթէ ներկայ չգտնուին, ի հարկէ ազգային լրագրաց միջոցաւ որ թիւերուն ելլելը պիտի իմանան, և երբ նոյն տոմսակները Վանձապետ աղային ներկայացուեն, վատարկուած գումարը անյապաղ պիտի ստանան:

Դ. Վատարկող տոմսակները պիտի պարտաւորին իրենց վիճակեալ ստակներուն հարկերին հինգը վիճակահանութեան ծախուցը համար հատուցանել:

Ե. Տոմսակները Վանձապետ աղային ստորագրութիւնը պիտի ունենան, և ամեն կողմ կը գտնուին:

Իւսրիւտար՝ Ալեքսանդր մահտեսի Գրիգոր Եղբայր: Վէշեթմաշ Անիանէճի Պարոն Խահէնտեր:

Վալթիա՝ Մաղազաճի Եօհաննէս աղա:

Պարտա՝ Միքայիլ Պերպէտ Պարոն Վաղարէթ:

Սամաթիա՝ Վաղարէթի Վերոգ աղա:

Խուսիսբու՝ ժամուն քեօշէն պերպէտ Պարոն:

Վէշիլի խանը՝ լրագրոյս գրասենեակը:

Վալիտէ խանը՝ Բինկեանցի Վաղարէան Եարու թիւն աղա:

Չուխաճի խանը՝ գրանը մէջը Սարաֆ Պարոն Ստեփան:

Սեճ նոր խանը՝ Թիւրքաբեան Պետրոս աղա:

Իշիկի խաբու Մանուկեան Վալթիա աղա:

Օրթուգեղ՝ պերպէտ սարսն Եակոբ:

Պէյօղու՝ պերպէտ սարսն Մարտիսապեղ՝ Փոփազեան Խաչատուր աղա:

Պուտա՝ Խոստիսիճի օղու Ստեփան աղա:

Իզմիր՝ Պալթազարեան Ղուկաս աղա:

Իտրնէ՝ Պարպիկ աղա:

Թեքիւրտաղ՝ Մուսայեաճեան մահտեսի Նշան աղա:

Իշիկիտ՝ Վերոգ աղա Տօպրաշեան:

2. Վատարկող բաժանորդները տոմսակներն ներկայացնելով, պէտք է որ մինչեւ չորս ամիս գանձ առնուին իրենց բաժինը, և անկէ անդին չուշացնեն, թէ որ ուրիշ քաղաքէ մեկաւ մը երէ, գարձեալ մինչեւ չորս ամիս որու յանձնուելիքը պէտք է որ ապահով կերպիւ իմացնեն՝ իւր տոմսակը յայտնելով:

3. Վերջոյնեալ Վորձախալ աղաներուն յանձնուած տոմսակաց հաշիւը տասն և հինգ օրը անգամ մը պիտի նայուի, և ծախուած տոմսակաց ըստակները Վանձապետ աղային քովը պիտի հաւարուին:

20 յունիս 1853

Սամաթիայ տոմսակալ հրկիզելոյ օգնութիւն ընող բարեօրոյց ցուցակին մէջ հետեւեալ անուններն ալ կը փութանք աւելցնելու:

Table with 2 columns: Amount and Name. Includes '500 Եակոբ աղա Մուսայեաճի', '250 Թովմաճան աղա', '250 Գրիգոր աղա Վիշէնեան', '250 Թագաւոր աղա Ռուսմուզցի':

Մտանայէն յունիս 1 ամսաթուով հետեւեալ ազգօգուտ լուրերը կը գրեն Մաղազաճի Վաղարէան պատուական լրագրին:

« Գերապատիւ տէր Նիկողայոս Սրբազան աքրեպիսկոպոսը, որուն յանձնուած է Վիլնիկոյ հոգեւորական Միտան փոխանորդութեան բարձր պաշտօնը, կոստանդնուպոլսէն թերուտի վրայ ուղարկել Սրբաւ անկէց Մուսայեաճեալ Վաղարէանը, որու բարեկարգութիւնները ի գործ գրեցէ: Այս օրերս Մտանա եւս հասու, ուր բարձր յարգանք և ջերմեանով թեմալ ընդունուեցաւ բոլոր հայազգի ժողովրդէն: Քանի մը օրէն ետեւ յիշեալ Սրբազանը ընկերութեամբ 10 քու հանայից և գրեթէ 10 ազգային հոգաբարձուց Մտանայի կուսակալ փեմալ փոյլ Օ. Խա փաշային այցելութեան գնաց, որուն ցոյց տալով իւր անաջ նորգանձան պաշտօնին վերաբերեալ կոյտերական հրովարտակը, բարձր մարգարութիւն և յարգանք տեսաւ ի նմանէ, նմանապէս բոլոր քաղաքական ժողովը իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին Գերապատիւ Նիկողայոս արքեպիսկոպոսին նման կենցաղագէտ և խահեմ առաջնորդի մը գարտեանը վրայ, որուն հայրական կուսակալութեան ներքեւ, քաջայայտ եւ բոլոր թէ Մտանայի Հայ ժողովուրդը իւր ներքին հանգստութիւնը կատարելապէս պիտի գտնէ:

« Յիշեալ Սրբազան Մաղարէալ յորմէ հետէ Մտանա հասած է, ան խոնջ ջանիւ կ'աշխատի միշտ ազգային բարեկարգութեանց վրայ, և մանաւանդ գորտուները կարգի գնելու և արժանաւոր վարձապետներ բերելուտու առաջարկութեանց վրայ, որ խորհրդակցելի միշտ թաքին բոլոր երեւելեաց հետ, և մասնաւորապէս Պրոքտիան մահտեսի կարգաւոր աղա, Սամաթաշեան Եարու թիւն աղա և եղբայրը մահտեսի Մանուկ աղա և Վէյմարեան Եարու թիւն աղա:

սեր յարգելեաց հետ, որոնք ինչպէս յառաջագոյն ծանուցած եմ, Վիլնիկոյ Միտանայի անուամբ ուսումնասիրաւ կան միաբանութիւն մը հաստատուելու կ'աշխատին, որուն նպատակը պիտի ըլլայ Մտանայի ազգային դպրատանց յառաջարկութեանը հոգ տանել:

« Գոհութիւն Մտանայի Մտանայի արմատաց և ուրիշ հնձոց երկրորդ խիստ յաջող է, և եթէ այս յաջողութիւնը մինչեւ վերջը տեւելու ըլլայ, ստորագոյն չկայ թէ երկրագործաց և վաճառականաց ջանքը խիստ արդիւնաւոր պիտի ըլլայ:

« Այս տեղի բանակցելի օրան 4 զուգուշի ծախու կ'առնուին կեստարացի վաճառականները և գէպի Մտանայի քաղաքները կը յուղարկեն: Մինչեւ յոյսօր 2000 հակի չափ ծախու աւած են: »

ԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիս 15/27 ին կայսերական հրաւանու:

Սրբազան Վիլնիկոյի միջոցով իմաններէն Վիլնիկոյի Օ. Խա փեմալի օգուտ տալու Վիլնիկոյի երկրորդ իմամ անուանեցաւ:

Գարձեալ այս օրերս՝

Օմանեան Մաղարէալի կողմէ ներուտ նախկին համարակալ (տէֆ. թէքուար) Ստալեպոլսի պէյը՝ կրեալի համարակալ անուանեցաւ:

Գարձապատիւ մեծ Վաղարէոսին թղթակցութեան գրասենեակին անգամ Միտիք պէյը՝ Օմանեան Մաղարէալի կողմէ ներուտ համարակալ անուանեցաւ:

Կայսերական գիւնդին խոճակեան ներքէն Քիտո (Սազըլ) կողմէ նախկին տեղակալ (գայմաքամ) Մահմուտ Պէյըլ և Ֆէտիմի Վիլնիկոյի տեղակալ անուանեցաւ:

Վալթիայէն (Վանախուտուգ) եկած վերջին լուրերով կ'իմանանք, որ Սոմեր փաշային հրամանատարութեան սակը գտնուած կայսերական ջրբերը Վարատաղ մտեր են:

Հերբէր բաժինները՝ որ գարտապայիներուն գրգուտ թիւակը սոք եւ

ԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳՈՐԾՔԻ ՏԵՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ԵԿԱՐԱԳԻՐԸ

Արգարութեան սկզբանց նուիրական անհաճութիւն մը ուղիղ և գործունէաց մարդուն ամեն գործառնութեանց հիմն է, և անոր վաքքը կը կանոնաւորէ: Նիկիայ իր յանձնառութիւնները ճիշդ կը կատարէ, անհոգութեամբ կամ արտոր նօք բան մը չընենք, իր գիւրաւ ընելիքը ուրիշ ընել տալու համար մարդ չի գործածեր, ամեն բան իր տեղը կը պահէ, ինչ որ ըլլալու պէտք է և պարագայները ըլլալու երկը ներքէն չըրած չի թողուր: Իր խորհուրդներն ու գործքերը ուրիշ չաքէն կը պահէ, իր յաճախորդներուն (միւշտեբի) հետ շուտ ու վճռական է, ու իր գրամագլխէն աւելի գործքի չի մանար: Կարձօրերով ապաւիլը (վերէսի) երկար օրերով եղածներէն և պատրաւ տ գրամով ե

ղածները՝ կարձ օրերով եղած ապաւիլներէն նախապատիւ կը բռնէ միշտ թէ գնելուն մէջ և թէ վաճառելուն, և վարձքով առուտու բներու մէջ առաւել կ'ստորմէ քիչ շահը փոքր վտանգով քան թէ շատ շահելու բարձր աւելի վտանգով: Նիկիայ իր ամեն սակարկութեանցը (փաղարկք) մէջ որոշու բացայայտ է, կարեւոր բան մը յիշողութեան չի թողուր, երբ որ կրնայ կամ պատրաստ է գրի տանելու: Ետք անոր իր կամ նամակներուն աւելի կարեւորին օրինակը կը պահէ, և իր գործքին վերաբերեալ բոլոր նամակները, հաշիւները և ուրիշ թուղթերը կարգ կարգ բաժնած անուններին վրան գրած ու պահած է: Վնենելին չի թողուր որ շատ թուղթ մէկէն իր գրասենեակին: Նիկիայ միշտ իր գործքին գլուխն է, ազէ կ'իտնարով որ եթէ ինք զայն ձգէ լու ըլլայ՝ ան ալ զինքը կը ձգէ: Հաստատ կանոնի մը պէս բռնած է, թէ որուն որ հա

մարտ մը կ'ապահովուէ, և պահով չէ անոր վտանգիլը: Վնեն ժամանակ իր տոմարները կը քննէ, ու իր գործքերը կը նայի, որչափ որ ուշադրութիւնն ու փոյթը զինքը կարող կ'ընեն: Արտեալ ժամանակին կանոնաւոր կերպով իր հաշիւներուն կ'ընեն իր հաշիւները կը պատրաստէ ու իր յաճախորդներուն կը իրկէ թէ ներս և թէ դուրս: Արչափ հնար է՝ կը փախի գըրամի վերաբերեալ բաներու մէջ միջնորդութիւն ընելու ու գոտատուաններէն ուր արամե նախորդ վտանգ մը կը տեսնէ: Նիկիայ ինտալութիւն ծախք կ'ընէ, միշտ իր եկամուտին հաւանաւոր ապրելով, Գրտանին մէջ տեարակ մը կը պահէ, ուրուն մէջ ինտալ կը նշանակէ ամբողջքի, հասցէի, ու մանր մանր ծախուց վերաբերեալ բոլոր բաները: Վէկի մը երաշխաւոր եղած ժամանակը շատ զգուշութիւն կ'ընէ, և միայն մարգարական պատճառով մը ստիպուի նէ մեծանձնութիւն կ'ընէ:

Թող մէկը այս սովորութեանց համեմատ վարուի, որոնք մէյոք սխուտելու քրտն գիւրաւ կը շտառնակուին, միշտ յիշելով, թէ ասանց (գործոյ օգնականութեան) ամեն աշխատութիւն անպարտաւոր չի, որ յաջողութիւնը կը պըսակի իր ճիշդը:

ԳՈՐԾՔԻ ՏԵՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ԵԿԱՐԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

Օրուարձայիլ բուրձքերէն ու կը նային որ քեզի պէտքերը կ'ընեն:

Վնեն նայէ կին յուտն, և մենէն գէշին վրայ խորհէ, ու ինչ որ գէմը ելլէ՝ համարութեամբ քաշէ:

Վրիւ թիւերը՝ ձախորդութեան ըլլան է:

Չախորդութեան ժամանակը՝ առաքելութեան եղանակն է:

Չախորդութիւնը յաջողութեան անխուսելի վախճանն է:

Չախորդութիւնը՝ որ սուր կար սիրտերը կը պղտիկցնէ, հզօր սիրտերն ալ կը մեծցնէ: Վախճանը ոսկեայ հանքե

րուն կը նմանին, որ ոչ ծաղիկ կը բուսցնեն և ոչ տերեւ: Վրձաթմակն ու փառաւոր երբէք չեն կշտանոր իրենց ստացածէն: Վախճանութեան քան թէ առատութիւնը: Վաղատութիւնը շատ բաւներու կը կարօտի, ագահութեանը ամեն բանի: Պէտք է խոտովանիլ, ներկան հարուստներուն է, ապա գան առաքիլներուն ու ծարտայներուն: Իտրեկ օրծութիւնը ամեն առաքիլութեանց բովանդակութիւնն է: Չոր եղածին չափ ուրիշներուն բարեգործութիւնը ներս է, շատ անգամ մարդիքով պղտիկին կարօտ կ'ըլլայ: Ստեղծողը կանգնէ, բայց բնաւ բարեգործութիւնները: Իտրութիւնը մեզի ըրած կ'ըլլանք, երբ որ անիկայ արժաւոր մեկուն կ'ընենք: Իտրութիւնը կէս մը ըրած կը համարուի երբ որ անիկայ շնորհքով մը կը մեծանի: Սեր երջանկութիւնը ա

ներ էին, կայսերական իշխանութեանց հնազանդելու պարտաւորութիւններն ճանաչելու են:

Այս ամենը կը ցուցնէ, որ շատ չանցնի Վարառադի բողոքովն նուաճուելուն լուրը կառնենք:

(Կայսերական կրօնարարին շարժումը-ի-նը)

«Այն մարդիկները՝ որոնց տունը շարադարձ մը կը մտնէ, գործութիւն կամ սպանութիւն ընելու համար, օրինաց հրամանին համեմատ, իրաւունք ունին զինու զօրութեամբ զէմ գնելու, ու անոնց կեղծապարծութեան առաջին տանելու: Այս որոնք որ այս կերպ կեղծապարծութիւն մը ընելու առեւն սպաննուին, տեղը այն կառավարութիւնը քննութիւն պիտի ընէ և անոնց ինչպէս մարդ ըլլալը պիտի ըստուգէ: Աւստի անձնական պաշտպանութեան համար շարադարձութեան վերայ կրակ ընելը սահմանաւոր է, վրէժ խնդրութեան կամ որ եւ գաղտնի գիտաւորութեան գործիք չի կրնար ըլլալ:»

«Արեւմտեան անձնական ապահովութիւնը և թէ հասարակաց խաղաղութիւնը հաստատ մնալու համար, այս կերպ պատճառներով զէնք կրնայ խրատիւ արգելալ է. զէնք գործածելու հրամանը միտակ ան ժամանակին համար է, որ չար գիտաւորութեամբ մարդիկ տուն մը կը մտնեն, ու եղբունաբարձութիւն ընելու նշաններ ցոյց կուտան: Արեւմտեան արեւելեան մարդու գուրս զէնք գործածելու: Սինչու անգամ անոնք, որ իրենց սեպհական պաշտպանութեանը համար զէնք ունենալ կ'ուզեն, խիստ հարկաւոր եղածը միայն կրնան ունենալ և այն ալ փողոցներու մէջ չեն կրնար կրել: Այս սահմանաւոր հրամանը և զէնք կրելու արգելքը հասարակութեան պիտի ծանուցուի ինչ կերպով որ յարմար դատուի:»

«Յայտնի է որ շարադարձութեան մը պատիժը նոյն շարադարձութեան կաւարտած անգը տրուելու ըլլայ նէ, բայց ՚ի գլխատութենէ, աւելի սպիտակութիւն կ'ընէ շար գիտաւորութիւնը և մարդոց վրայ: Հաստատաւ կրնանաբարձութեանց այն յոգեւածները, որ այս նպատակաւ աւելի յաճախ ՚ի

գործ կը գրուին, սպուռեցան և որու որ տալ պէտք է նէ պիտի տրուին: Այլ նացած յոգեւածներն ալ աչքէ անցըուելու և տպուելու վրայ են:»

«Այլ քիչին ժամանակներս բարեկամ անբութեանց գործակատարներուն իրենց հպատակ վաճառականաց հետ ունեցած յարաբերութեանց վրայ գիրք մը տպուեցաւ, ուսկից մէկ մէկ օրինակ իմ պաշտօնատարներուն տրուեցաւ: Այս գիրքը անգլիական իշխանութեանց և օտար անբութեանց գործակատարներուն միայն աւելարկական գործոց մէջ իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն վրայ խօսք կ'ընէ և ոչ անոնց պաշտօնին և իրաւունքը վերայ, որոնց համար յատուկ պատուեր ներ պիտի պատրաստուին ու իրկուին:»

«Պաշտօնատարները՝ յիշեալ կանոնագրութեանց և պատուերներուն կատարելալ գործադրութեանը հոգ պիտի տանին ու շարադարձութեամբ, որպէս զի պահտութիւն մը չի պատահի:»

«Այլ քիչին շարադարձութեանը կաւարտութեանը համեմատ, գործընտել, գրանմաններուն և ուրիշ յանցանքներուն կրելք պատիժը նոյն յանցանքը կատարած անգը պիտի տրուի: Բայց այսպիսի յանցանքներով գատապարտուած մարդոց անուանները, մակաւորները զատ զատ պիտի նշանակուին, և կանոնագրութեանց համաձայն կրած պատիժներին իրենց անուաններուն և մակաւորներուն վրայ կարծիք թանաքով պիտի արձանագրուին: Այս արձանագրութեան ներկայ գտնուող գաւառական ժողովոյն ամեն անգամներուն կրնայ գրուել իմ ՚ի: Գուռս պիտի յուզարկուին:»

«Կայսերական կառավարութեան իւրաքանչիւր գաւառներուն եկամտից չափը և անվճար հարկաց գումարը՝ միշտ կուսակալներէն պիտի փնտռուի, որոնք ձեռքերէն ճիշդ ցուցակ մը պիտի ունենան, որով գանձուն գրամները ժամանակին պիտի հաւաքեն:»

«Գաւառաց կուսակալները նաեւ մեծ պատասխանատուութեան տակ պիտի մնան, թէ որ յիշեալ գրամներուն հաւաքումը զանցաւորութեամբ ուշացրնեն կամ ասոր անոր վրայ անցունեն, ուստի այս մասին կը պարտաւորին մեծ զգուշութիւն բանեցնելու:»

«Թէ որ՝ միւս կողմէն, անգլիականները (գայմագամ) և գեղապետները (միւտիք) հարկաց հաւաքման առեւոր անկարգ միջոցներ բանեցնեն կամ աւարտիւնաւոր գործքեր ընելու համար ձակին. ինչպէս են հաստատաւ տուրքերէն աւելի պահանջել կամ առնել, կամ գանձուն ստակները իրենց հաշուին բանեցնել կամ իրենց վրայ անցունել, կամ անգլոյն մեծամեծներուն կամ գաւառական ժողովոյն անգամներուն վրայ տուրքերու ստակներէն, տարանորդի (էօշիւր) գրամներէն և հարկերու գումարներէն գտնուած անուանները ծածկել, կամ զանոնք գերազանց իշխանութեանց աչքին իբր իմ կայսերական գանձուս անվճար մը նացած հարկ ցուցնել, կուսակալները և կառավարիչները իմ կայսերական կառավարութեանս տուրք պատասխանաւոր պիտի ըլլան իրենց հրամանին առ կը գտնուած գործակալաց այսպիսի գործքերուն համար:»

«Աւստի. ինչպէս որ անցեալներն ալ պէտք եղած տեղերը գրուեցաւ, կուսակալները և կառավարիչները կը պարտաւորին իրենց տակ գտնուած գաւառներուն մէջ տուրք ժողովուրդ մասնակ կամ ուրիշ հարկաւոր եղած ժամանակները անձամբ պորտոնելով իրենց տակ գտնուած պաշտօնատարներուն հաշիւները կայսերական կանոնագրութեանց համաձայն քննել և շարունակ հսկել, որ վերջոյ ճիշտ անկարգութիւնները բնու մէկ տեղ մը չի պատահին:»

«Պաշտօնատարներուն կողմէն կաւարտութեանց հակառակ եղած անմեծ ծախքերը և որուամ ամեն ուսձիւները իրենք պիտի հատուցանեն. աւելցնու յանցաւոր ալ պիտի գատուին, որոնց պատասխանատուութիւնները վերջոյն իրենց կուսակալներուն վերայ պիտի ինան:»

«Սովորաբար գատապատասխանատուաններուն մէջ տեսնուած ամեն օրինակներ գործքերուն որոշումը առաջ ուսն պէս տեղը գատուարին պիտի յանձնուի: Այլ գործութիւն պիտի ըլլայ, որ ամենեւին միւս մը բռնութիւն և անիրաւութիւն և յատկապէս խօսելով ամենայն և շարադարձը չըլլայ, և թէ պատահելու ըլլայ, ընդունին իրենց յանցանքին մեծութեւրը:»

Համեմատ պիտի պատմուին: Բարդաքական գործերը իմ ՚ի: Գրանս իմաց պիտի տրուին, օրինական գործերը՝ արգարութեան պաշտօնատուներ (չէ) իւր իւր իւր գուռը, պատերազմական գործերը՝ պատերազմի պաշտօնատուներ, ծովային գործերը՝ ծովակալութեան պաշտօնատուներ, արտաքին գործերը՝ արտաքին գործոց պաշտօնատուներ, անցնութեան գործերը՝ անցնութեան պաշտօնատուներ, կայսերական գանձուս վերաբերելալ գործերը՝ գանձուց պաշտօնատուներ, անշարժ կալուածոց գործերը՝ կայսերական կալուածոց տեսչութեան պաշտօնատուներ, վերջոյն աւմեն մէկ գործը նոյն գործին յատկացելալ պաշտօնատուներ իմաց պիտի տրուի:»

Ստացեալը հետեւեալ թիւով:

— Գաղղիական Տէպա լրագրոյն յունվար 13 թուոյն մէջ կը կարդանք:

«Այսօր օսմանեան գրան դեպոսան Վէրէտտին Սիֆաթ փաշան իւր վկայութիւնները կայսեր մատոյց: Բեպալանայ ներկայացուցիչ Պաշքի կամը երկու պալատական կառքերով զինքն առաւ թիւրքեր տարաւ, ետեւէն ալ շեպանին ուղեկիցները կուգային չորս կառքերու մէջ նստած: Բեպալանը մեծ արարողայեան առաջնորդութեամբ կայսեր սենեակը մտաւ, ու դեպոսանստան խորհրդական Սիլա պէյը, ու ուսլին քարտուզար Հիլմի էֆէնդին, երկար քարտուզար Սէհմէտ Շէֆէթ պէյը, Սէֆէթ, թէֆէթ պէյ, Սիֆէթ էֆէնդի պաշտօնատարները և ուրիշ քանի մը թարգմաններ ու քարտուզարներ ընդ ամենը 14 հոգի, ներկայացուց ՚ի: Վեհափառութեան:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՐՁԱՆ: Յունուար 12 ին Կարօլէն Գ. կայսրը թիւրքերի պալատին մէջ մեծ պարահանդէս մը ըրաւ, ուրուն երկու հազար հոգիէն աւելի մարդ հրաւիրեալ էին: Բոլոր դեպոսանները, բարձրաստիճան պաշտօնատարները զօրաց հրամանատարները և և շատ օտարազգիներ այս հանդէսին ներկայ էին:

Պարահանդէսը ժամը իրիկուան չորսին կայսրը անձամբ սկսաւ Ստիլիո իշխանուհւոյն հետ: Կէս գիշերուն կայսրը կերակուրի նստաւ տեսարանի

ւերջներու համար շատ աշխատելով զանկիւց թշուառութեան կը դարձնենք:

Վարդուս երջանկութիւնն ու թշուառութիւնը այնչափ իրեն բնաւորութենէն կախեալ է, որ շարի որ իր բազդէն:

Կրթանկութեան մեծ արգելքին մէկը խիստ մեծ երջանկութեան մը սպասելն է:

Հուշար (նամ) թէ որ իր ճշմարիտ յարգին վերածուելու ըլլայ, շատ հեռու ուղիներ կը կրնայցնէ:

Վթութիւնը՝ արդարութեանն աղէկ է:

Պետք չէ մը այնչափ վատահրլու և ոչ այնչափ կասկածաւոր ինչձը մեր ունեցած բարոյական գիրքերուն ամենն աղէկն է. շատ ատեն խորհուրդ հարցնելը գիրքը այն է:

Վէշ խիղճ ունեցողը՝ շատ ատեն առանց վտանգի է, բայց բնաւ առանց վտանգի:

Խրատով մեծ բաներ շատ չի կրնար ընել մարդ:

Վեհեան խելացի կարծումը խրատները՝ շատ անգամ մեր վեճակին ամենն անհամեմատ

եղածներն են:

Յարգը աւելի երջանիկ կ'ընէ, քան թէ փառքը:

Ճշմարիտ արիւթութիւնը շատ ներհակ է յանգստութեան, որ բանի մը վրայ քննութիւն չընեն:

Ճշմարիտ արիւթութիւնը միշտ ելք մը կը գտնէ ձախարհութեան գէմ:

Կրակել աղէկ է արիւթութեան հետ զի քան թէ բազդի:

Իսն մը ետեւը ցանկալէն առաջ, այն բանը ունեցողին երջանկութիւնը քննելու է:

Վեհեան մարդու դիւրին է իր պարտքը կատարելը որոտակաւ և մէկ անգի հետանալու:

Բարդութիւնը մարդոյս քով ալ սիրելի է, ինչպէս որ կենդանիաց քով:

Ինայութիւնը կարգին ու յարմարութեան ծնունդն է:

Ինայութիւնը մեծ եկաւ մուտ մըն է:

Վանց ինայութեան՝ բաւական մեծ հարստութիւն չըլլար. անով ալ խիստ պղտիկ հարստութիւն չըլլար:

Ինչ որ մարդութիւնը մարմնոյն համար է, նոյնն ալ դաս:

տխարակութիւնն է հոգեւոյն համար:

Վանց բարձրութեան արգելք կ'ըլլայ. բայց առանց քիչ մը արդեանց բարձրութի չըլլար:

Մի ընէր այն բանը որ քեզ ի թշնամի կը յարուցանէ:

Խաբուիլը մարդուն համար է, բայց իր սիրտին մէջ շարունակելը խեղդեալուն համար է:

Յոյրը բարիքներուն ամենն օգտակարը կամ ամենն փոսնագաւորն է:

Յոյրը աւելի մարդ կը խաբէ քան թէ ձարտարութիւնը:

Յուսով առաջնորդողը աղքատութեամբ կը ձանապարհորդէ:

Իտիքի ետեւէ եղողը շատ անգամ անխելութիւն կը բռնէ:

Վարդը՝ իրմով գտած յարգին չափ մէկէ մը չի կրնար գտնալ:

Ո՛ր իր ժամանակակիցներուն յարգը ստանալու չի ցանկար, անարժան է յարգի:

Ուսիր չէ թէ շատ գիտնալու համար, բայց ուրիշներէն աղէկ գիտնալու համար:

Ինչքը փորձառութեան կարօտ է. բայց առանց խելքի փորձառութիւնը անօգուտ է:

Իր պահտութիւնները մտուցողը նորէն կ'սկսի ընելու:

Ինչպիսիք ճանչցող մարդը միանգամայն գոռու չի կրնար ըլլալ:

Վեհեան թոյնէն աւելի մարդը մտքով յեղողը շարադարձութիւնն է:

Շարքութեան թիւը ամօթալի առ ուսուր մըն է, որ միայն շարքորթին շահաւոր կ'ըլլայ:

Բողոքը՝ առողջութեան պէս կառավարելու է. աղէկ եղած ժամանակը վայելելու է. գէշ եղած ժամանակը համբերելու է և առանց մեծ կարօտութեան մեծ գեղեր ընելու չէ:

Վեհեան դիւրին է մեծ բազդ մը ստանալը քան թէ զայն պահելը:

Բողոքը ինչպէս որ սպաւկիին փայլունութիւնը ունի, նոյնպէս սաւանոր դիւրաբերութիւնը ունի:

Վատաձեւն ըլլալէն առաջ արդար ըլլալու է:

Երկրի վրայ կատարելաբան չիկայ. ու ամեն մեծութիւն կարճ մը կ'ունենայ:

Պատուոյ առուտուրը չի հարստացնէ:

Վատկուած պատիւը վատ տրկուելիքն է երաշխաւորն է:

Վատաձեւնութիւնը առաւել տեղին, ժամանակին ու չափովը սպուռն վրայ կը կախանայ՝ քան թէ շատ տարուն:

Օեղիութիւնը աւելի շատ պիտոյք կը ծնուցանէ քան թէ կրնայ յագեցնել:

Ի՛՞՞՞՞՞ չափաւորութիւնը կը հարստացնէ:

Վաւել աղէկ է աղնու աւանութիւնը գէմ ընել քան թէ առաքինութեան:

Պարսպորդութիւնը ժանդի կը նմանի, աշխատութեան աւելի կը մաշեցնէ:

Գործածուած բանալին միշտ փայլուն կ'ըլլայ:

Օուրուրը այնքան ծանր կը բալէ, որ սղբատութիւնը շուտով անոր կը համին:

Համբերութիւնը հոգեւոյն համար ծածկեալ գանձ մըն է: Համբերութիւնը դառն է

այսինքն միջ, ուր բազմաթիւ սեզաններ պատրաստուած են: Այսպէս մեզ գտնիք նմանազան նստեր էր Մաթիլա իշխանուհին: ան կողմը Մագդալէն դուստրուհին, ձախ կողմը Աւարիկայի կուստուհին և ուրիշ երեւելի արկիւններ: Այսպէս սոսի վայ կեցած նստանք կեցողութիւնը կր ըստնէր արկիւններուն:

Այս գիշերին երկու ժամ ետքը, կայսրը իր բնակարանը քաշուեցաւ, և ժամ մը ետքը պարսկահագեւը լըմընջուաւ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ: Վիլհելմի արշաւանքը շարքով նահապետ Վրոս կառնովի ծախար վանագ մը անցուց: Պէտքորտի գաբին հոգեւորուն մէջ որսորդութիւնը բնութեամբ ժամանակը, ձիւն ինկաւ ու պարտնոցին տակը երկու կուրծքը մեկ մեկ կապող անբի ըսուած սոկըր կուրծքու: Ըստ մը վերուցին զինքը Վրոսը տարին և պէտք եղած խնամքները բռին: Բազմիկները կը ծանուցանեն թէ կենացը վտանգ չի կայ և որ օրի մաք կնարու վայ է:

Ե Ա Ն Ն. ԼՈՒՐԵՐ
Պրոսային եկած գրերն էին նաև նոր, որ ամբողջ 4 ին իրիկունը լըստ լըստ Վրոսը Եմիրը Լադաքոս շարեւտուով Ալմիլիկ հասեր է: Պ. Բաեբէն տեղւոյն գաղղիական հիւպատոս:

Յի փոխանորդը և Վ. Պոլոյց Վարդիայ զեւարանատան թարգման Պ. Ալեքովի: Պրոսայի կուսակալին կողմէն մէջմանտար մը, Ալմիլիկի դատուորն ու կուսակալից շուքեաւր գայեր են եւ միջին անվանող գայուտը շարհաւորութիւն: Էտեւեւալ տեւու ծուռն է միջը Ալմիլիկի իջեր է, և կուսակալին խրկած կառքը նստեր, վերջիվերջ ան ձանդ ու զեկցու թեամբը և բազմաթիւ տեսչութեան զինուորներով ծամբայ ելեր է:

Պրոսայի ժամեցած ժամանակը, կուսակալին արշաւանատները և անձնապահ զինուորները զինքը գիտուորներ են և այսպէս հանդիմանով ժամը ցին Պրոս մտեր է և ու գրակի միջիկները երկուսով երեկոցան աղօթքը բերեր է, և անկէջ օգտաւարու Վրոսակալին հրամանաւր իրեն համար պատրաստուած բնակարանը գայեր է:

Էտեւեւալ օրը Տէֆէրտար է. Ֆեհմին և Քահաճա պէր զինքը շարհաւորները գայեր են խաղի փութային կողմէն, յետոյ գատուորն ու քաղաքին ամեն երեւելիները: Այն օրը եմիրը Պրոսին հրամանաւտարին, հիւպատոսի փոխան ըլլին Վ. Ալեքովին և իւր ուղի կիցներէն մեկ քանիին հետ փախչային այդքան թեան գայեր է, որ մեծ պատուով զինքը ընդուներ է:

Վեկուտներ. 1874 թուով կուրիկն կը գրեն:
«Արկաթի կողմերը գտնուող շարու գործները ամօթալի և եղևոնական առևտուրի մը յուսով, երկու վրայի (կիւրծի) երկուսուող երկու լիւներուն մէջ յարաշատեր, քաղաք բերեր գաղաւթի մեկու մը ծամբեր են: Վտնը ծախու առնող ինքնը աննոց օրի նաւոր անբը համարելով, զանեք հառուեցուցեր ամեն կերպով կր խնամեր, ինչպէս որ յայտնի է այս անգի ամառաց անեցած մարդասիրութիւնն ու բարերարութիւնը իրենց գերիներուն համար: Վրոս երկու երկուսուողները կերպով մը իրենց բարքը հաս տեղի ունայ հիւպատոսին ակունքը հասցնելով, հիւպատոսը խոյն կուսակալից Օարիֆ փաշային հասկցուց, որ արգեն բանն ինչոյց ըլլալով յիշեալ երկու վրայիները ձեռքն անցուցեր

էր և իսկոյն, հիւպատոսին յանձնեց, որպէս զի իրենց անկը խրկուին: «Տեղւոյն տեղւոյն» որ նարնտիք կուսակալին գայերն վեր շատ բարեկարգեալ է, այս օրերս գրամանները մը ձեռք ձգեց, որ կեղծ քանի փարանոցներ բռնու կը նայեր: Վրոս մարդուն ամեր մէջ մանրամասն խուզարկութիւնը ըլլալով գրամաններով թեան վերաբերեալ քաղաքի գործիքներ գտնուեցան:

Պատեղիքները Օարիֆ փաշային յարատու խնամքը շարհաւոր խիստ աճան էն: Հայ միւս կողմէն մամ, որ անցեալ տարի զիպիլի և քանի մը մեծափառաներու (մարտապալ) շահասիրութեանը պատճառաւ խիստ բարձր գինով կը ծախուէին, այս տարի խիստ աւտու են: Հային հոխան 20 փարա է, միւր 32 փարա, կողմն 5 դուաւը, մամիկը 3/2: Վտնի տուտու թիւն բնու անուսած էր:

Վտնի մէկ եկած վերին գիրքը կը ծանուցանեն, թէ քոյնտու որ անցեալները հան ստալիկը շարքը, այս օրերս գաղղիք է, բայց ըստ միւսները ահալին են, մեկուսի թիւը 16,000 հոգիին աւելի կը հաշուեն: Վեր կողմին այս սուկայի հարուածին բնու ձայնը չի ըսուեցաւ և հասարակաց աւաղան թիւը խիստ աղէկ վիճակի մէջ է:

Վրոյն տարիներուն հետ բազմաթիւ, այս տարի գրեթէ բնու ձեւ չի կայ, որ ամբարաբար խիստ ստալիկ կըլար: Օտր գեղեցիկութիւնը տեսողը կը կարծէ, թէ ուրիշ կիլիմայի անկ և ուրիշ երկրի մը մէջ է:

Վոյսերական արտաքին գործոց պաշտօնին կողմէն բարեկամ տերու թեանց գեղագիտներուն խրկուած ծանուցողին համեմատ, գաղղիական Քուսիլի փոխ Պոսիոն շուքեաւր մայրաքաղաքին ներքին մէջ երթեւեկուած թիւն բնու գաղղիցու: Ար լսելը, որ այս շաքեաւր Շիրիկի խոյնը ընկերութեան կողմէն ծախու առնուեր է: Վոյսեալ շարքը թիւ իրիկուն Վոյսուտի տեսչութիւնը Պոլոյց փաշարի մտ մեծ փողոցին մէջ նորաձեւութեանց (մոտա) փաճառ անոցին տեր Վարօ իլ անին սպաննողը բռնեց: Կան

բօղի անը ինչպէս որ ծանուցեր ենք, գաղղիկով մը շարքաբար վերաւորուած ըլլալով քանի մը օրէն մեաւաւ: Վոյսեալ շարքու երկու նաւաւ վար ձխախախ մարտատուն նաւանուտայը մտնեալ ու գեղով, մեկը մեկուսին առաջ անցնելու համար, մէջմուտեցաւ, մեկը ինչին և իրար ձեւեկու: Ելելով մեկը գաղղիկով զմեզը զարկուած մեկուսուց: Վարքասպանը անուսած թեան բանող անուսեցաւ:

Վրոսով իրիկուն եկեալ զիշերուան միջոցները, գործը թանկատալի մէջ տուն մը մտեր կեկան մը գրամաներն ու գահարեղէն գարգերը վերուցեր են: Վրոս ելելու անունին անոց բը նակիկներէն մեկը ու սեն գաղղիկով վերադարձին, բայց բարեբաղդաբար թեթեւ կերպով: Տեղւոյն թեան գիշերուային զինուորները անոց արաղաւե ները լսելով վաղեցին եկան և գողեւըուն մեկը բռնեցին, և անիջպակ, անոց բնակարանը երկուսով շատ բան գտան ինչպէս ցիտի (չայ), շըլոպ գեաներ (ֆրասան) և այլն և այլն, որոնք Վոյսուտը Հայոց Ս. Երրորդու թիւն եկիկեց, այն ժամերը բնակող տը որոգրեք մը կեկանն են և քանի մը օր առաջ պողոտա եր կէին: Տեղւոյն թիւնը զանեք իր ակունքը պիտի հասուցանեն:

Վոյսեալ շարքու իրիկուն մը շուքը որ մը մտեր է Վոյսուտի թմարու նը գողութիւնը ընելու գիտու որոք է: Տեղւոյն թեան զինուորները զանիկան ծանուցալ գաղղիկով կը գիտեն եւ զեր:

Չարագործը վարդաբար թեան մը մեկուն ժամոցոյն ծային գողութիւնը հետ անոցը անիկուն են առ թեան զինուորները զինքը բռնեցին տարին:

ՕՒՆԱԻՑՈՒՄ
Իրիկուն (գրողի) Պ. թմարեալ այս օրերս Ս. Երմանը Վրոսուտը Վրոսը խոյն մէջ մեկուսի մը բնակուով պարտը կը համարի արդի նաւարարութեան ծանուցանել և կեկանեալը լիստաւալ, որ ամեն պեսի բեկեալները, որ շաք ծամը, որոք թմարեալ թիւն և որոք ալ հիւսած ըլլաւ իրայ գրողութեան բեկեալ:
ԽՈՒՄԻՆՆԵՐՆԵՐ
Գ. Ս. ԻՐԻԿՆԵՆԵՐ
Գ. ՊՈԼՍՍ Ի ՏՊԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԻՔԵԼԵՆՏԻՆՆԵՐ

բայց անոր արտուղը անուշէ: Վրոսուտ թիւնը շատերը շատ դժուարէ, բայց մեկը կըլար նայ տուանց հպարտութեան այ հարուստ ըլլալ: Վրոսուտը եղած ալ բաւաւ թիւնը նախապատիւ համարէ այն առ տուութեանն, որ անիկունութեանն կը ծնի: Քաղաքաբնութիւնը աւելի շատ վտանգներ կ'անցնէ քան թէ վտար: Վնն մարդ բարեբաղդուէ (կրպոյ) կը ցանկայ՝ բիշ մարդ կրնայ զանիկայ վայելել: Իմաստուիր երբեմն ամեն նամեծ բարեբաւտութեանց աղբիւրն է: Խոհանութիւնը բանաւոր նախապատեթիւն մըն է: Խոհանութիւնը շատ անգամ քաղուած են և աւելի կարճ է: Խոհան մարդը անները իր ընեն ազգական կուսենայ: Բարի համբաւը մարդու ստանալը շրթիմներուն են շըքիլն է: Բարի համբաւը երկրորդ ժամանակութիւն մըն է: Մարդս իր համբաւը իր

կեանքէն աւելի սիրելու է. ինչո՞ւ որ, երկրորդը թշուաւ կըլար թէ որ աւաղներ մեծ շըլըլայ: Վրոսն ստատաճեանուն հարստութիւնը անպատեղ ծաւի մը կը նմանի: Հարստութեան ճշմարիտ չափը աղքատութեանն ու այն չափը հեռու և ոչ այլ անչափ մտ ըլլալու է: Վայն որ հարստութեանց տէրը ըլլաւ և ոչ գերին: Իմաստուն մարդը իր յանցանքներուն պատճառը իրեն կը հարցնէ, ան միայն ուրիշներուն կը հարցնէ: Իմաստունը ծանր կը խօսի և շուա կը գործէ: Երանի անոր որ ուրիշ յանցանքներով իմաստուն կ'ըլլայ: Իմաստուն անգամ ժուժկալ և չափաւոր պէտք է որ ըլլայ: Երեւի դիւրին է ուրիշ համար իմաստուն ըլլալ քան թէ իրեն: Չխաբուելու համար ինչքանիկ հետ անիկուն ըլլալին զորաւոր բան չի կայ:

Վեր անեւէն ապահով պաշտպանները մը համեմարենք (հիւնէր) են: Վե՞մամեծ ձախարդութիւնները մե՞ծամեծ հանձնարներու կարտութիւնը կ'իմացնեն: Համեմարը աղքատութիւն կ'ուտայ: Վճ հեշտութիւն ժամանակին գործածուեր վրայ գրերէն ու նեղութիւն անոր կորուստեանը: Եւ մամ մը մի կարսնցներ, ինչու որ մեկ վայրկի անին անգամ տէրը չեն: Վրոս իր ժամանակը չի կորսնցներ, անոր կարտութիւնը չի բաշեր: Սեղը ժամանակուս մեծ մարդ ժամանակը անցուներու համար կը գործածուեր: Վշտաւտութիւնը մարդուն կեանքն է: Վշտաւտութիւնը պարտքերը կը վճարէ ու յուսահատութիւնը կ'եւեցնէ: Արախութիւնը պտուղը նէ որ աշխատութեան դաշտին մէջ կը բուսի: Պատը կուգայ երբ որ աշ

խառութիւնը ծամբան կը բաւայ: Չափաւոր որ աշխատութիւնը կը գործային, անչափը կը անկարողնէ: Անայնութիւնը աղէկ բան մը չի բուսցնէր. և հպարտութեանն ալ մարդ թիւններն ուրիշ բան մի սպաներ: Կեանքը օրագիր մըն է, որուն վրայ միայն աղէկ գործը բեր գրելու է: Կեղեկ աւելի պէտք է աղէկ ապրիլ քան թէ երկար ժամանակ: Թէ որ հեշտութիւնը մինչեւ տակը խելի կ'ուղեն, գաւաւթին տակը ցաւ կը գտնու: Չափաւորութիւնը հեշտութեանց ամենին նուրբը և ամենին փափուկն է: Հեշտութիւնը միայն կը անկարողնէ և սիրար կը եղծէ: Սը ընեք ուրիշին ինչ որ չես ուղեր որ քեզի ընեն, ինչոյ ինչ որ կ'ուղեն որ ուրիշները քեզի ընեն, դուս ալ աննոց ըրէ:

Պ. Վեքսանուտ Տիւմա Վոյսուտիցի վրայանոր այս օրերս իմանալով Լադաքոս անուտի գիրք մը շարքաբար ըլլալով, հուշակուոր թմարեալան շըքեալին հեղինակ Պ. Լադէն Սիւրին հետ զարմանողի գրաւ մը գրեր է (պատ թու թմար) : Լադէն Սիւրի գրած թմարաւ կան շըքայ վրայանաութիւնը ամենին առաջ Փարիկի Քուսիլիկութիւնը լրագրին մէջ իր բեկեալ բանասիրական տարուած ժամանակը, լրագրին բաժան նորդներուն թիւը 3000 է և 19,000 ի երաւ: Պ. Վեքսանուտը Տիւմա գրաւ կը գնէ, որ իր այս նոր գրած վրայաւաւտութեանը յիշեալ լրագրին բաժանորդաց թիւը որ այս օրը ուսն օրս 15,000 է, կրնայ 35,000 ի հանել, որ է Լադէն Սիւրի ձեռք բերածին կրկնապատիկը: Թէ որ Պ. Վեքսանուտ Տիւմա իր գրաւը կորսնցնէր լու ըրայ, օրը 50 փարա ու ձիկ պիտի կայէ հարբար գաղղիացի աղքատ հրեաները: